

Пуниакантие Виђенаике

ТРЕЋА ЖЕНА

Последњи зраци Сунца допирали су кроз отворена врата колибе и падали на наслоњачу од ратана¹ Диониса Баса. Он је увек говорио да је ово најбоље доба дана. Тај тренутак када се Сунце опрашта, док својом благом топлином додирује његово тело као нежна и мека рука неке жене. Добро је повукао из боце коју је држао у руци. Чист, слаткуњав мирис белог цвета јасмина снажно је допирао споља, из дворишта. Дубоко га је удахнуо у плућа и изненада је изгледало као да је Судухами тамо, поред њега. То је било чудесно осећање. Пиће и мирис белог цвећа савршено су се спајали, иако су та два осећаја била потпуно различита. Течност је пожурила кроз његове вене као ватра, од чега му је срце брже закуцало. Девичански мирис ситних цветова уздицао га је до тога да се осећа чистим и добрим. Зажмурио је. Судухами мора да се вратила из мртвих како би му омогућила да се поново овако осећа.

Дионис Бас попио је још један гутљај арака² и постранце погледао у Леона Синга. Иако је био много млађи од њега, Леон је изгледао као да подноси пиће лакше него он. Дионис Бас немирно је промешко-

¹ *Раџан* је дугачка стабљика неколико врсти азијских високих палми (из рода *Calamus*), а служи као материјал за добијање трске од које се плете намештај сличан бамбусовом.

² *Арак* је ракија која се прави од пиринча или од кокосовог ораха.

љио своје, упркос старости, још увек жилаво тело у наслоњачи. Леон Синго испио је своје пиће и задовољно подргнуо. Њему мирис цвећа није ништа значајно. За њега је једини задатак био да слуша. Прекрстио је ноге и седео чекајући.

Дионис Бас се намрштио и почешао се по седој коси, олабавивши чврсто везану пунђу на затиљку. Онда је повукао свој седи брк, зачкиљио према Сунцу, па затим прочистио грло непотребном жестином. Било му је тешко да прича о Судухами, али је био спреман да се жртвује ради Леон Синга. Она је умрла пре двадесет година, па опет је разговор о њој био као да чачка по свежој рани.

„Оно што називамо женом, мушкарац мора веома пажљиво да бира”, признао је најзад Дионис Бас. „Као да се ради о драгуљима у Ратнапури,³ мора се трагати и трагати уз пуно стрпљења. Понекад камен који изгледа чист и блистав крије пукотину у себи. Можда је моја Судухами била таква. Их, када сам је први пут угледао, како сам могао да знам да ће осећати толику мржњу истовремено уз љубав коју је носила у срцу?”

Леон Синго се накашљао са поштовањем и погледао у страну, кроз врата па у двориште. Изван дворишта видео је мрачну и претећу џунглу, јер је колиба Диониса Баса била последња у низу кућица које су чиниле то сеоце. Понекад би ноћу Леон Синго чуо урлике леопарда из своје колибе, која се налазила четири куће даље од ове. Само би човек као што је то Дионис Бас могао да живи овако близу џунгли, а да се не плаши.

„Али, тешко је бирати тако пажљиво када има толико мало жена”, замумлао је Леон Синго.

Дионис је сипао још један гутљај пића. То је било све што је остало у флаши.

„То је тачно, као и то да жене данас нису као што су биле жене у моје доба. Их, откуд би могла да се нађе још једна Судухами? Или Кири Менике или Бисохами?”

Уздахнуо је, а из грла му се чуо неки храпави звук, као да је одједном промукао.

„Не, нема више жена као што су њих три”, рече тужним гласом. „А моја је срећа што сам их упознао. Добра дела која сам починио у свом претходном животу донела су ми њих три као награду у овом.”

Очи су му се разнежиле како су то могле само очи Диониса Баса када год би причао о нечему што га је дирало у срце.

„Моја Бисохами, еј, како се добро сећам првог дана када сам је угледао”, рече Дионис Бас. „Каква је то жена била. Нико никада није

³ *Ратнапури* је једно од налазишта драгог и полудрагог камења, којима је Шри Ланка богата, а данас је тај град познат по томе што се у њему налази један од огранака Националног музеја.

величанственије испуњавао јелек него она. Била је жена сеоског трговца који ми је био пријатељ у то време. Моја столарска радионица била је баш насупрот његове радњице, у коју је једног јутра дошла да продаје колачиће од пиринчаног брашна које је сама правила. Тако сам је први пут угледао. Беше једра и пуначка, дрског погледа, мада тамног тена. Али, у то време сам осећао слабост према женама тамног тена, јер још нисам био упознао моју Судухами и моју Кири Менике.

Од тог тренутка па надаље, све време сам проводио уживајући у посматрању гипког кретања испод тесног јелека који је носила Бисохами. Толико сам тиме био заокупљен да је Давит Бас, који је радио са мном, почео да се жали да не обављам свој део посла. У то време, наш посао је био веома тражен и били смо једина два столара на добром гласу. То село није било тако мало као ово овде. Било је то велико село, са пуно нових зграда које су ницале, па нам је много људи дуговало за посао који смо за њих обавили.

Ускоро је Бисохами почела да ми се смеши, па смо чак размењивали и понеку реч када би она завршила са продајом својих колачића или када би њен муж био одсутан из радње. Затим ми је једнога дана пришла и рекла ми да је вољна да побегне са мном. За тренутак сам био запрепашћен. Нисам ни помишљао да ће ствар отићи тако далеко. Па ипак, могло је да ми буде само драго да је добијем, тако да смо побегли заједно у њено родно село, у кућу у којој су живели њени стари родитељи.

Шест месеци који су уследили били су међу најсрећнијим месецима у мом животу. Никада раније нисам искусио тако дубоку радост и испуњеност. Сваке ноћи, а понекад и дању, моја Бисохами лежала би ми у загрљају и говорила ми:

’Дионисе, без тебе мој живот није ништа.’

Затим се тих шест месеци завршило и ја сам морао да се вратим на посао. Био сам нова особа јер сам окусио женске чари, а жена као Бисохами може да промени човека преко ноћи. ’Ја не могу да се вратим мужу’, рекла ми је мирно. ’Живот са њим сада би био као да пијем млеко без кајмака.’

Али, за наша страховања није било разлога. Њен муж нас је дочекао као да се ништа није догодило и као да тих шест месеци није уопште ни постојало. Бисохами се вратила прављењу пиринчаних колачића у радњи, а ја сам се вратио Давиту Басу, коме је било веома драго да ме види. Живот је продужио да тече својим нормалним током, осим једне једине измене. Увече би Бисохами долазила у моју кућу и спремала вечерњи оброк, па би затим проводила ноћ са мном. Био је то добар и разуман договор, јер осим тога што бих добио лепо спремљен и укусан оброк, ја сада више нисам могао да живим без моје Бисохами. Била ми је исто толико неопходна као храна и вода. И њен

муж се сагласио са овом новом изменом. Јер, када би повремено у његовој радњи затребала нека додатна клупа или сто, ја сам могао да му то израдим бесплатно.

А моја Бисохами доносила ми је срећу. Па чак и Давит Бас је био запањен количином послова које смо добијали. Од јутра до вечери, наше тестере и наши чекићи били су заузети. Моја вештина у прављењу столарије знатно се побољшала уз толико много вежбе, па смо ускоро могли да подигнемо своје цене готово двоструко.

Бисохами и ја смо били веома срећни. Гледао сам на њу као на своју жену, иако нисмо били венчани, па су ускоро сви у селу почели да је прихватају као такву. Жестоко смо се свађали, као што муж и жена који једно другом много значе то увек чине. Ако би закаснила у спремању мог obroка, а то би се често десило када је у радњици имала пуно муштерија, ја бих викао на њу нестрпљиво и понекад је добро одаламио руком једном или двапут, како бих је подсетио да се њене дужности сада прво односе на мене. А када бих ја дошао кући заударајући на пиће, Бисохами би викала и грдила ме онако како то треба да ради права жена. Да, моја Бисохами и ја били смо веома срећни. И никада нисмо ни помишљали на то да нас чека нека промена, и то тако брзо.

***

Имао сам једног пријатеља, доброг дугогодишњег пријатеља по имену Ран Хами. Управо он ми је помогао да пронађем одговарајуће место и отворим своју столарску радионицу. Он ме је и упознао са Давитом Басом. Захваљујући његовој љубазности сам ја, потпуни новајлија и придошлица, постао део тог села.

А онда је тај човек умро. Само неколико дана је боловао, и више га није било. Био сам очајан, па чак ни Бисохами није могла да ме утеши. Осећао сам да нисам довољно узвратио Рану Хамију за љубазност коју је испољио према мени. Намеравао сам да једнога дана учиним нешто за њега. Нешто што би могло да се мери са дубином и великодушношћу његовог срца. Али, исувише дуго сам чекао на такву прилику и сада се она никада неће појавити. Изгубио сам апетит, а ноћу нисам могао да спавам. Сматрао сам да сам починио ужасан злочин и тиме осујетио своју сопствену прилику за срећу. Тај дуг ће ми висити над главом не само у овом животу већ такође и у наредном. Дубоко осећање незахвалности ме је потпуно обузело.

***

Из тог мелахноличног стања ме је тргао Давит Бас. Он ми је указао на то да постоји нешто што још увек могу да учиним за Рана Хамија. Није било исувише касно да му узвратим за његову љубазност.

Удовица Рана Хамија, Кири Менике, била је сада сама у њиховој кући са дететом, осмогодишњим дечаком. Када је сахрана прошла, отишао сам до ње. Она је чекала у соби, бледа и уцвельена од бола, али је и даље била слатка и умилна као и иначе.

'Био сам веома ожалосћен када сам чуо за твоју велику тугу', рекао сам са поштовањем, водећи рачуна о томе да не смем да је погледам у лице. Она је тада устала, веома достојанствена и учтива у свом болу, а њен бледи тен боје млека био је готово исте нијансе као и тканина у коју је била обучена да би исказала своју жалост.⁴

'Он ми је био као брат. Да ли постоји било шта што могу да учиним, кажи ми и ја ћу то урадити', преклињао сам је.

Она је подигла поглед, благ и мио као у новорођеног телета, док јој је рука дрхтећи кренула ка грудима. Али, није рекла ништа.

'Кућа је напуштена без мушкарца. Ту је и дечак кога треба одгајати. Кажи ми ако постоји било шта што могу да учиним, и ја ћу то урадити', поновио сам. Али, она није одговорила. То није била жена која одговара. Зато сам ја преузео одлучивање у своје руке и већ те исте ноћи преселио се у кућу Рана Хамија заједно са Бисохамаи.

***

Сада сам имао две жене и сина, као и добру кућу у којој смо живели. Кири Менике је припремила изванредан оброк да би нам пожелела добродошлицу, тако да је оно осећање кривице, предосећање несреће, нестало из мог срца. Осетио сам да сам узвратио Рану Хамију за сву љубазност коју ми је указао тиме што сам преузео одговорност за његово домаћинство. Велики терет је подигнут са мојих плећа. Био сам слободан да неспутано наставим свој живот.

***

Ако сам имало бринуо да ће доћи до неприлика у домаћинству са две жене, моја страховања су ускоро потпуно ишчилила. Бисохамаи и

---

⁴ Становници Шри Ланке, као и остали народи Југоисточне Азије, носе *белу одећу* док су у жалости.

Кири Менике лепо су се слагале. Док је једна сва била врела и узаврела, друга је остајала хладна и слатка као што је то био сутлијаш који је спремала ујутру. Живот се настављао у миру. Бисохами је одлазила да ради свакога дана у радњици, а кување и спремање је препуштала Кири Менике. Што се тиче детета, оно је ускоро постало син кога никада нисам имао, баш као што је Кири Менике, његова мајка, постала моја друга 'жена'. После тога нико никада није помињао име Рана Хамија, чак ни у разговору.

***

Дионис Бас је овде застао на тренутак као да је збуњен и не зна шта ће следеће да каже. Набрао је чело и напорно размишљао.

„Да, то време било је најмирнији период у мом животу”, промрмљао је бунтовно. „Да се моја Судухами није појавила, живот би се наставио тако као мирна река. Али, не бих ни био срећан будући да никада нисам жудио за исувише много мира и тишине. Јер, ја сам одувек био немирна душа.

***

Две жене би задовољиле сваког човека, али ја нисам био било који човек. Бисохами је била Бисохами и она је наставила да задовољава једну моју битну потребу, док је Кири Менике била блага и нежна као што сам ја и желео да буде. Па опет, нисам био у потпуности задовољан. Онај стари немир почињао је поново да ме мучи. Онај стари немир због кога сам лутао од места до места пре него што сам дошао у то село и срео моју Бисохами. Несвесно сам почео да тражим моју Судухами чак и пре него што сам знао да она постоји. Почео сам да трагам за својом правом женом, за цветом коме је судбина наменила да расте у мојој башти. Али, у том тренутку нисам имао ни представу о томе шта желим. Можда некога ко би поседовао врлине како моје Бисохами тако и моје Кири Менике, а опет да се разликује од њих.

Леоне Синго, не прича ми се о томе. То је као неко прикривено осећање које обузме човека када уђе у храм да се помоли. Човек осећа али не може да пронађе речи које би изразиле то осећање. Међутим, морам ти то испричати ако желим да ти помогнем. И буди сигуран да је, ма какву бол да сам на крају осећао, моја Судухами увек за мене остала најдрагоценији дар који су богови могли да ми пошаљу. За све оно лоше што је урадила не сноси она кривицу. Их, како би ико могао да се љути на такву жену? Морају увек да се проналазе оправ-

дања, да се говоре лажи како би се прикрило оно што она ради. Зато што би осуђивање ње било осуђивање мене самог. Она и ја смо били једно биће. Волели смо једно друго тако потпуно да нисмо могли да размишљамо о себи као о две различите особе. Па, како би човек могао да се љути на себе самог?

***

Отприлике у то време Кири Менике је почела да побољева од онога што је она звала 'стомачне тегобе'. Она је увек била бледуњава и болешљиво створење, а сада је све више времена проводила лежећи на својој простирци и не би устајала чак ни да спрема оброке. Дете је чинило све што је могло да помогне, а Бисохами је била немоћна пошто се њен муж изненада разболео и морала је да оде да га негује. Кири Менике је плакала и молила ме да пронађем неку жену која ће јој помагати у вођењу домаћинства.

'Неку младу жену, девојку која може да носи и меље и чисти кућу', молила је оним својим огромним плахим очима. 'Ја чак познајем управо такву девојку. Она је сироче, једна моја даља рођака, која живи овде у селу.'

'Али, ко су њени старатељи?', питао сам зачуђено. 'Можда им се неће допасти да мени повере ту девојку, будући да сам ја пореклом сељак из ниже касте. А осим тога, још једна жена у домаћинству само може да доведе до невоља.'

'Ако будеш разговарао са том девојком, она ће доћи својом вољом', рече Кири Менике једноставно. 'А неће стварати никакве невоље јер има само шеснаест година.'

'Видећемо.' Нисам желео да она помисли да ћу се сувише лако предати. Али, био сам поласкан када ми је рекла да ће девојка доћи ако будем разговарао са њом.

Знао сам да ћу то морати да изведем кришом. Ако одем код девојчаних старатеља, мораћу да им платим за њу. А чему трошити паре на тако младу девојку која је сироче? Толико мало ми је моја Судухами тада значила да нисам био спреман чак ни нешто новца да потрошим на њу. Али, опет, како сам могао да знам да ће ми та непозната сиротица ускоро значити толико много?

Мало-помало и сазнао сам све од Кири Менике. Онда сам пажљиво испланирао читаву заверу, као што бих планирао изразу неког комада намештаја у мојој радионици.

Девојчини старатељи су били један стари пар који је морао да преузме бригу о том детету пошто му је мајка умрла пре много година. Њена мајка била је прелепа жена, као и моја Судухами, којој је दिљење мушкараца било неопходно исто као и храна коју је јела. Отац

је, у наступу љубоморе, дохватио нож и убио је. Такво је било порекло моје Судухами. А ја сам био таква будала да нисам схватао да све оно што започне насиљем и завршава насиљем.

Кућа у којој је живела са својим старатељима била је мала и сиромашна и незаштићена ноћу. Кири Менике ми је рекла да ти старци јако чврсто спавају, а и да су помало наглуви. Моја Судухами није спавала са њима. Њој су дали једну омању шупу, у којој је кувала све оброке. Биће веома лако стићи до ње ноћу.

И тако сам једне ноћи, када је Месец био блештав, ја кренуо бициклом према колиби моје Судухами. Понео сам са собом малу глинену лампу са бочицом уља и фитиљем. Крв ми је колала од узбуђења и уживао сам у сваком тренутку ове авантуре. Никада раније нисам украо неку жену на овакав начин!

Када сам стигао до колибе, сишао сам са бицикла и чекао у сенци трема, ослушујући гласно хркање старог пара. Њих двоје хркали су у истом такту, а тај звук био је као када водопад грми низ планину. Упалио сам лампу и лагано отворио оронула стара врата која су зацвилела и зашкрипала као да их неко гура да се отворе шире него што за то имају снаге. Али, стари пар је и даље несметано хркао и било је сасвим једноставно проћи поред њих и отићи до ниске, димом огарављене шупе. Ето како је просто протекао овај први сусрет са мојом Судухами. Ушао сам у шупу и она је била тамо. Лежала је на својој простирци и спавала као дете, а њена црна, густа коса слободно је падала уоквирујући јој сићушно округло лице.”

Дионис Бас је застао као да не може да настави. Његове старачке очи жустрог погледа испунише се сузама.

„Јаој, како да ти је опишем? Моја Судухами не може се описати само речима. Па чак и сада не могу да се присетим како је лепа била. Можда је ствар у изразу чисте невиности на њеном лицу, тако глатком и недодирнутом било каквим емоцијама, или су то можда мале савршене дојке док се уздижу и спуштају како она дише под лаганом кошуљом. А можда се ради о меканим заобљеним удовима ове жене која је још била дете, а мени је заробила срце и заувек га задржала у заробљеништву?”

Док ми је срце чудно лупало, нагнуо сам се над њом и светло са уљане лампе пало је на њено лице.

Отворила је очи и погледала право у мене без страха или икаквих емоција. Срце ми је полетело у грло, а речи које сам изговорио биле су уздрхтале као чамац на олујном мору. Планирао сам да се издалека приближим идеји њеног поласка са мном, благо, тактично, али сада је све то излетело из мене као водоскок.

’Немој да се плашиш’, рекао сам ужурбано. ’Ја познајем твоју ситуацију и дошао сам да те узмем. Пробаћу да бринем о теби онолико пажљиво колико сам то у стању.’

Није ништа рекла већ је лежала и даље тамо посматрајући ме оним својим дубоким црним очима.

'Дођи, дете, дођи', покушао сам да говорим чврстим гласом, али је он одавао моју нервозу. 'Немој да се плашиш. Ја ћу се старати о теби боље од оно двоје који тамо унутра хрчу. Заиста ћу ти бити сродна душа.'

Она је на то устала, и даље без иједне речи, и везала косу у пунђу која је била велика као и њена глава, па је закопчала кошуљу која је тако љупко била раскопчана.

Подигао сам лампу увис, а она ме је пратила послушно, још увек не проговарајући, поред дубоко уснулог пара и напоље у ноћ. Ставио сам је на шипку мог бицикла и заједно смо се одвезли кући. Она није изустила ни реч током тог путовања, а ни ја нисам осећао потребу да говорим. Мисли су ми биле довољно снажне да нас заувек вежу једно за друго.

Ето, од тог тренутка па надаље живот је променио свој уобичајени ток. У прво време је Кири Менике била одушевљена што је Судухами дошла да живи у нашој кући. Бацила јој се око врата и заплакала као да је пронашла одавно изгубљену ћерку. А и Бисохами је, када се вратила од свог мужа кога је била неговала, такође чинила све што је могла да пружи Судухами добродошлицу, иако сам могао да видим да је не мало изненађена оним што сам учинио. А што се тиче мене лично, ја сам се осећао као човек који је достигао врх неке високе планине после дугог и мучног успона.

***

Прошли су многи месеци, а осећања између Судухами и мене развила су се у невиђену страст. Схватио сам да размишљам о њој сваког тренутка током дана, па иако би ме дочекивала свако вече, ни то није било довољно. Кажем ти, Леоне Синго, било је баш тако готово до самог краја. Никада се наша љубав није смањила на подношљиво осећање као што је то био случај са Бисохами. Судухами је била као крв која тече мојим венама. Што више сам је упијао, то више сам је желео. Жеђ за њом никада није била задовољена тако да ми постане досадна.

Она никада није много говорила, Судухами, али све што је хтела да каже изречла би оним својим очима. Увек је остајала далека и невинна, па никада нисам успевао да откријем њена истинска осећања. Бисохами је увек говорила да је Судухами плаши због тога што не изгледа као остали људи. Али је Бисохами, мислим, почињала да осећа љубомору. Ја сам забранио мојој Судухами да пали ватру због тога што би јој топлота нагорела њену чисту белу пут и потамнела је. Бисохами је била љута и промрљала је нешто о томе како сам некада

давно ја волео само оно што је тамно. Међутим, права невоља започела је када се Бисохами оклизнула на комад сапуна и повредила ногу.

Нога јој је натекла као огроман округли плод јама⁵ и морали смо да зовемо доктора који јој је трљао ногу разним уљима.

'Ово је учињено намерно', Бисохамине очи су сјактиле упркос болу. 'А ја знам и особу која је за то одговорна. Мора да јој је криво што нисам упала у бунар и удавила се. Требало је да постави сапун мало ближе бунару ако је хтела да буде сигурна да ћу се удавити.'

Очи Кири Менике рашириле су се у очајању.

'Јао, јао, немој тако да говориш. Зашто покушаваш да изазовеш невоље када смо сви тако срећни? Зар не можемо да живимо заједно у миру?'

'Сигурно је оно што кажем тачно. Иако се ових дана не слуша оно што ја говорим, то је ипак тачно.'

Бисохамине очи напуниле су се сузама и она је одвратила поглед од мене, увређено заћутавши.

Судухами је у том тренутку ушла у собу али, иако су јој се очи замаглиле као да је повређена оним што је Бисохами рекла, није проговорила ни реч. Уместо тога је села, тихо као и увек, и почела да љушти кокосов орах за вечерњи оброк. Ја сам изашао до радионице јер женске свађе нису биле за мене!

Али, ипак сам почињао нелагодно да се осећам. Ако моје три жене крену да се свађају, мој живот ће бити ужасан. Који би мушкарац могао да живи окружен женама које се свађају? Иако сада готово више ништа нисам имао ни са Бисохами ни са Кири Менике, нисам желео да их изгубим. Кири Менике је и даље била корисна у домаћинству, а ту је било и дете за које сам се веома везао. А Бисохами је била као поломљена нога или рука. Иако више није служила ничему, и даље је била део мене, па ми не би било лако да је изгубим. Осим тога, управо ми је Бисохами у почетку донела срећу. И на неки чудан начин сам осећао да ће, ако она оде, и моја срећа такође отићи са њом.

Никада нисам веровао да ће ми моја Судухами донети невоље. Их, па како би то и могла? Такво дете, тако невина и љупка. Не, не, моја Судухами могла је само да донесе радост и срећу. Али, мораћу да припазим на њу. Да се постарам да је оне друге две не замарају својим љубоморним причама. Шта тако нежна млада девојка зна о осећањима старијих жена? Она је била као мува ухваћена у паукову мрежу, па сам ја морао да се побринем за њу.

---

⁵ *Јам* је тропска биљка из породице диоскореја (лат. *Dioscorea*), која припада гомољама, а чији се корен једе.

***

Са свим тим невољама у кући, постао сам расејан и почео сам да заостајем са послом. Давит Бас пожалио се да губимо муштерије због тога што правим сувише много грешака док радим. Али, мени више није било стало до радионице. Био сам превише обузет мојом Судухами! А када је Кири Менике умрла наредне недеље, односи између Давита Баса и мене су се погоршали.

Све што сада могу да кажем јесте да у то време нисам видео разлога за смрт Кири Менике. Истина, она је побољевала већ неко време, али после доласка Судухами опоравила се и чак јој је помагала у кувању и чишћењу. Моја јадна бледа Кири Менике! Једног тренутка била је тамо, блага и љубазна према свакоме без разлике, а затим је више није било. Памтим да се оне ноћи пре него што је умрла жалила на бол у стомаку. Па, можда се њена стара бољка поново вратила да је убије.

Моја Судухами је напорно радила и све обавила за сахрану моје Кири Менике. Опрала је тело и обукла га у бели сари, плачући горко све време. А то што је Бисохами седела као да је од камена и није јој рекла ни реч, изгледа да јој није сметало.

Месец дана касније Давит Бас и ја смо раскинули ортаклук у радионици и он је отишао у једно друго село. И даље памтим речи које ми је упутио јер су ми тада тако чудно зазвучале.

'Води рачуна о Бисохами', рекао је. 'Није лако пронаћи жену као што је она.'

Нисам разумео на шта мисли. Зашто бих ја водио рачуна о Бисохами која је била сасвим у стању да води рачуна о себи? Осим тога, није била болесна или нешто томе слично. Зато сам помислио:

'Да нема Бисохами нешто са Давитом Басом?'

Да су се они кришом виђали, сигурно бих је убио. Ја сам љубоморан мушкарац и никада не бих ниједну од својих жена делио са неким другим човеком. Истина, Бисохами је имала мужа, али опет имати мужа према коме ништа не осећа је једна ствар, а састајати се тајно са љубавником је сасвим друга ствар. Дан-два сам био заслепљен бесом. Узео сам бицикл и бесно се возикао горе-доле по путу, изгледајући као лудак. Онда се мој бес стишао и разум се вратио. Бисохами није била жена која би ишта чинила у потаји. Да је била са Давитом Басом, она би прво мене напустила пре него што тако нешто учини. Сигурно би ми рекла истину.

Па ипак, нисам могао у потпуности да потиснем ружну сумњу. И када је три месеца касније и она умрла од болова у стомаку као и Кири Менике, мој сумњичави ум ме је поново заслепио тако да нисам видео истину.

Пошто сам сахранио моју Бисохами живот више никада није био исти, јер сам веровао да је она однела сву моју срећу са собом. Ускоро више није било готово ничега за јело у кући, а ни новца да се купи храна. Судухами је почела да се жали по први пут откако је дошла у моју кућу.

’Дете плаче од глади, а ја не могу ништа да учиним. Јаој, па чак и у кући мојих старих старатеља било је више хране него овде.’

’Донећу пиринча, не брени, љубави моја’, тешио сам је. ’Свако у овом селу дугује Дионис Басу по неку ситницу, па ћемо успети да се снађемо док не почнем поново да радим.’

***

Али, она никада после тога више није била иста. Рђаво се понашала према јадном детету све док га нисам одвео код једног пријатеља да га чува неко време. Пошто је дете отишло, било је мало боље. Судухами се мање жалила, али је уместо тога добијала нападе дурења када би ћутала седећи у неком углу сатима, гледајући у празно. Из тог транса би се пробудила тек повремено, да ме оптужи како ме више није брига за њу. Ово није било тачно и доказ за то сам јој давао ноћу, када бих је узео у наручје. Али, она би ме ипак оптуживала да је запостављам.

Онда је једне ноћи признала да је трудна. Ја не знам шта други мушкарци осете када им жене затрудне, али за мене је то била највећа срећа, какву још нисам доживео. Моја Судухами, мој најдрагоценији драгуљ, носила је моје дете и ја сам био одушевљен на саму ту помисао. Најзад је наша љубав уродила плодом.

Служио сам је и дворио како сам знао и умео. Ни један једини пут нисам јој дозволио да самеле пиринач нити да почисти собу. Друге жене у селу су се смејале и говориле ми да је добро за Судухами да меље пиринач.

’То ће јој олакшати порођај’, објашњавале су ми.

Али, ја сам био тврдоглав. Судухами је седела у кући и чекала као нека краљица док сам ја чак и кувао све наше оброке. Рекао сам јој да сада морамо да озаконимо наш брак, тако да она истински постане моја жена. То је био доказ моје љубави према њој, Леоне Синго. Ниједној другој жени никада нисам понудио да ми буде венчана супруга.

Покушао сам да направим малу радионицу близу куће. Када дође дете, мораћу поново да почнем да радим. Међутим, мој ум је стално био посвећен Судухами и нисам могао да мислим на друге ствари. Рашчистио сам простор за радионицу, али ништа даље нисам урадио. Сама помисао на посао била ми је терет који сам желео да потиснем за још неко време.

Тако обузети једно другим и дететом које смо чекали, моја Судухами и ја били смо жалосно несвесни олује која се у селу спремаола против нас. Судухами је сада ретко излазила из куће, а иако сам ја одлазио да повремено жваћем бетел⁶ или да позајмим мало пиринча, кунем се свиме на свету да никада нисам приметио никакве прекорне погледе или претње изговорене тихим гласом од стране људи који су у групицама стајали ту и тамо на путу док сам ја пролазио.

Стога је све наишло као муња из ведрог неба која ме је погодила. Једнога дана сам био у дунгли тражећи посебну врсту јама коју је моја Судухами пожелела да једе. Није било лако наћи га, јер јам расте само на неприступачним местима у дунгли. Одједном сам угледао шачицу мушкараца који су долазили према мени, а предводио их је Апухами, газда трговинске радње и муж Бисохами. Поздравио сам га љубазно.

’Здраво, ево ја тражим јам за моју Судухами’, рекао сам.

Апухами се није ни насмешио ни одговорио на мој поздрав. Његово лице је постало озбиљно и наставио је да ме посматра као да ме види по први пут.

’Шта желиш од мене?’, питао сам хитро. Изненада сам осетио да нешто није у реду.

’Ми хоћемо да разговарамо са тобом’, рекао је кратко.

’О чему?’, питао сам изненађено. ’А ако хоћете да разговарате, ево ја чекам. Само, упозорио сам те да не могу да траћим сувише времена због тога што морам да пронађем тај јам за моју Судухами. Знаш какве су жене у њеном стању.’

На сам помен моје Судухами ти људи су се изменили. Почели су да мрмљају нешто и да размењују намргођене погледе.

’Ми желимо да разговарамо са тобом’, поновио је гласно Апухами. ’И немамо намеру да мирно слушамо како причаш о том безвредном створењу које називаш својом женом!’

Скочио сам са дивљим криком и шчепао га за грло као побеснели пас. Када сам осетио његов врат међу својим шакама, стегао сам га свом снагом. Пред очима ми се појавила црвена измаглица, а у ушима заглушујућа тугњава. Нога ми се оклизнула и пао сам на земљу, повукавши га свом тежином преко себе.

Осетио сам како нас раздвајају, а затим су ме повукли на ноге и држали челичним стиском. Лице Апухамија, испуњено мржњом, наднело се над мене јер је он био висок човек.

’Ти безвредно псето!’, завриштао је презирно. ’Дошао си у наше село и ниси био задовољан тиме што узимаш наше жене, већ си морао и да их убијаш! Јао, јао, моја јадна Бисохами! Шта све мора да је трпела у твојим рукама! А на крају да умре од руке те жене!’

⁶ *Бетел* је биљка чије лишће се у Југоисточној Азији жваће уместо дувана.

Крв ми је узаврила у ушима. Буљио сам у Апухамија, као да желим да га сатрем погледом.

’Пази шта причаш, знаш. Ја нисам неко кога можеш да извређаш и онда тек тако гурнеш у страну. И каква је то сад прича о томе да је Бисохами убијена?’ питао сам лагано.

Али, пре него што је он могао да проговори, један други човек се умешао између нас.

’Ми тврдимо да је твоја драга Судухами убила Бисохами и Кири Менике. Твоја Судухами, која је окрутна и подмукла као сам ђаво. Она је отровала ове друге две жене. Како би иначе обе могле да умру тако изненада и то обе од ужасних болова у стомаку?’

’Лажи, све су то лажи и нека вас богови убију због тога!’ викао сам дивље. ’Да, нека вас муња покоси намртво зато што изговарате такве лажи! Моја Судухами не може чак да отрује ни мрава. Она је тако блага и нежна и стидљива као срна која лута џунглом.’

’Она није нежна и стидљива као срна. Она је лукава и препредена као ђаволица Кувени’, саопштио ми је Апухами. ’Могао бих да заплачем сада кад помислим како ми се моја јадна Бисохами стално жалила на њу. Али, ти никада ниси слушао Бисохами, зар не? Пошто си узео све што је она могла да ти пружи, само си слушао то рђаво створење које без стида и срама називаш својом женом. Јаој, бескорисно је говорити ушима које су глуве за ђавоље грешке! Лудост је толико много ценити било коју жену. То доводи до невоља.’

’Моја Судухами не би могла никога да убије, стално сам тврдоглаво понављао.’

’Ово је постала ствар за полицију. Ако ти не проговориш, ми ћемо отићи да је пријавимо.’

’Аман, како би дете као што је Судухами могло да убије? Немојте говорити о мојој Судухами на овај начин, преклињем вас. Она је добра девојка и људи су љубоморни на њу. Ето, зато говоре такве ствари о њој.’

Али, они су и даље тврдили да је она убица. И изненада сам се уплашио за живот моје Судухами. Нисам јој ни поменуо овај разговор, али она мора да је за то некако сазнала јер је престала да излази из куће, чак није ишла ни до бунара по воду.

Затим ми је једне ноћи, те последње ноћи нашег заједничког живота, само што ја то тада нисам знао, моја Судухами пришла и погледавши ме са сузама у очима, рекла:

’Сви су љути на мене. Па чак и ти, могу да осетим промену чак и у теби. Ја сам само једна јадна девојка без мајке и боље је да прекратим свој живот и живот овог детета још ноћас.’

Нисам могао ни да проговорим јер сам осећао као да имам нешто у грлу.

’Зашто бих ја нашкодила оним двома женама које мени нису ништа учиниле? Ти си био мој живот и ја сам живела само за тебе. Никада нисам баш много ни разговарала са оне две’, рекла је несрећним гласом.

Тада сам је узео у наручје и љуљашкао је да је успавам. И даље нисам могао да пронађем речи којима бих је утешио. Али мислим да су је утешиле моје руке обавијене чврсто око њеног тела, јер је убрзо заспала.

Ја, међутим, нисам дуго времена могао да заспим. Лежао сам тако на простирци широм отворених очију, загледиан у сламнати кров, уста осушених од страха. Колико сам ја могао да видим, изгледало је да нема другог решења осим да поведем моју Судухами и да се преселимо у неко друго село. Али, било је сувише касно да се праве планови за бег. Јер, још док сам тамо лежао у страху и патњи, сан ми се прикрао као лопов и одузео ми моју Судухами. Када сам се ујутру пробудио, моја Судухами била је мртва.

Она се обесила о дрво у нашем дворишту и њено тело било је хладно док сам га грлио. Када су они мушкарци дошли да је воде у полицијску станицу, затекли су само мене, како седим као кип испод дрвета са кога је висила моја Судухами.”

***

Леон Синго посматрао је са поштовањем овог старчића који је толико много тога проживео. Када би Леон Синго доживео барем половину тога, сматрао би да је добро потрошио свој живот.

Прича Диониса Баса била је завршена и он је сада лежао изморен и измучен као да је завршио неки дуготрајан и мукотрпан посао. Очи су му биле склопљене, али на лицу му је био израз задовољства, смирености. Било је баш као да је нешто обавио на успешан начин, нешто што се одавно спремао да постигне.

Промешкољио се и дубоко уздахнуо. Онда је отворио очи и погледао у Леона Синга.

„Разговор о мојој Судухами олакшао ми је бол коју сам осећао овде”, рекао је и потапшао се по грудима. „Да, то је било баш као да је исисан сав отров који је био унутра. Сада сам прочишћен и слободан.”

„Да ли су открили истину на крају? Да ли је Судухами убила Бисохами и Кири Менике?”, питао је Леон Синго.

Дионис Бас се тргао и бол се поново вратила у његов поглед.

„Немој опет о томе да причаш, преклињем те. То ме само изнова збуњује и доноси назад бол при присећању на Судухами. Ко може да разуме чудне путеве жена? А нарочито жене каква је била моја Суду-

хами? Морао сам и сâм да побегнем из тог села јер је полиција дошла и рекли су да сам ја убио Кири Менике. Такође сам наводно ја био тај који је убио Бисохами и моју Судухами, када сам их се заситио, сваке понаособ. Рекли су да сам ја то све урадио, а онда веома мудро средио да изгледао као да је то моја Судухами учинила у наступу љубоморе и беса. Имају доказе, рекоше, доказе да сам их ја све три лично убио.

Можда би и било боље да преузем на себе кривицу и поштедим моју Судухами. Све ћу учинити за њу. Не допада ми се да мислим о њој као љубоморној или лудој, иако је имала обичај да седи сатима и само ћутке размишља. Можда жене, када носе децу у својој утроби, постају чудно љубоморне и сумњичаве у односу према другим женама. Ја сам сматрао да је моја Судухами редак и драгоцен драгуљ. Можда сам ја грешио.

Моја Судухами никада не би могла од своје воље да почини неко лоше дело. Она је убила због своје љубави према мени. Волела ме је тако дубоко да није могла да поднесе да се оне друге две жене нађу између нас. Начелник полиције рекао је да сам намерно заспао како би се Судухами обесила. Ако сам већ знао да жели да умре те ноћи, требало је да останем будан, рекао је.

Па кажи ти сâм, Леоне Синго, сада када знаш све о мојој љубави према њој, да ли ти мислиш да бих ја пустио моју Судухами да умре? Јаој, моја Судухами! Међу свим женама које сам имао после ње, никада нисам пронашао неку као што је она!”

Из збирке *Трећа жена и друге љиче*

Темат *Модерна љича Шри Ланке на енглеском језику*
приредила и превела с енглеског БИЉАНА БОРИЋ-ФРАНЦУСКИ